

Olof von Dalin 1750-talet. Porträtt av JH Scheffel.
Foto: Patrik Hallberg, Falkenbergs museum.

Olof von Dalin

- Halländskt geni

Tänk dig 1700-talets motsvarighet till Fredrik Lindström, Peter Englund, Dick Harrysson, Johan Ehrenberg, Ernst Billgren och David Batra.

Alltså språkmästare, författare, historiefolkbildare, tidningspionjär, konstnär och underhållare i närheten av samhällstoppen – utan att själv vara en del av makten. Tänk dig alla dessa i en och samma person. Lägg till en sober peruk med hårpiska i nacken och en ljus sidenskjorta. Du har just tänkt på Olof von Dalin!
Ett upplysningstidens universalgeni med halländska rötter.

Text & Foto: Eva Bergengren

Han skulle förnya svenska språket, lägga grunden till modern journalistik, bli förebild till nationalskalden Bellman, utbilda en kung och roa ett helt land samt skriva dess historia – men först skulle han växa upp – och det gjorde han i Vinberg. En liten socken i den nyligen danska provinsen Halland. Fast inte så liten att den inte i början av 1700-talet hade fler invånare än grannstaden Falkenberg.

Olof var ett av fyra barn i prästgården. Det sägs att han som barn ofta drog sig tillbaka till ett lusthus i parken bakom bostadshuset. Där satt han med ritstift och böcker och odlade sin talang för ord och bild. Kanske var det en lugn oas i en tillvaro med syskon, pigor, drängar och sockenbor. Kyrkan och prästgården var ju ett socialt nav i en by som Vinberg och prästfamiljen levde av jordbruk.

Det lusthus som nu finns på Prästgårdsön är av betydligt senare datum, närmare bestämt 2011. Men Olof von Dalin hade förmodligen känt sig rätt hemma mellan de ljusa träväggarna. Lusthuset är byggt med 1700-talets estetik och med tidstypiska material och färger och har samma mått som det ursprungliga.

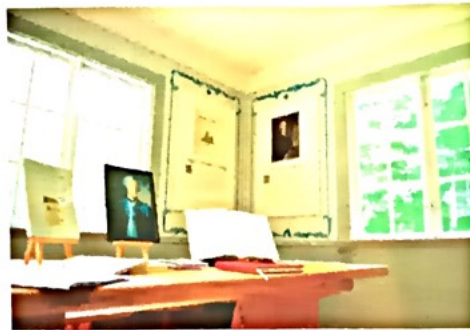
De äldsta träden i lindallén på Prästgårdsön kan vara samma träd som planterades av Dalins mamma Margareta Ausenius och styvfar Severin Böckman när de anlade en park här i början av 1700-talet, helt enligt den tidens trädgårdstrender.

Medan han växte upp var Olof bara Dalin. Det där med "von" kom in i namnet betydligt senare. Och nu pratar vi nätverk och kometkarriär som bräcker det mesta av nutida storytelling.

Olof blev student i Lund som 13-åring. Efter sex år i enkla förhållanden med kalla studenterum och måltider på härbärke för fattigstudenter kom han till Stockholm. Där fick han jobb som privatlärare hos familjen Rålamb i Stockholm. Kammarrådet Clas Rålamb, som för övrigt senare skulle senare bli landshövding i just Halland, gav Olof Dalin det som alla begåvade men fattiga ungdomar behöver: kontakter. Eftersom Dalin var underhållande och bildad flöt han in i överklassens salonger och fick publik till sina dikter och ögonblicksteckningar. Det var en riktig drömkarriär som tog fart där. Så småningom blev han privatlärare åt den blivande Gustav III och chef för Kungliga biblioteket.

Lusthuset i Vinberg byggt 2011 som ett examensarbete av snickaren och kulturvårdaren Johan Svensson. Lusthuset är byggt med 1700-talsmetoder och med tidstypiska material och färger. Invändigt är det målat av en konservator och sedan i somras finns här informationstavlor som berättar om Dalins liv och verk.

Porträttet av Olof som ung finns på den minnestavla av familjen Böckman-Dalin som hänger på norrväggen i Vinbergs kyrka. Det finns inga belägg, men traditionen säger att det är Olofs bror Sven Dalin som har målat porträtten av familjen.

När han började ge ut en egen tidning, *Then Swänska Argus*, hände något stort med det svenska språket. *Argus* blev ett slags journalistik i version 1.0 – och tidskriften blev omättligt populär i alla samhällslager. Den gick nämligen att läsa. Den otypliga och pompösa offentliga skriftsvenskan blev genom Dalins penna lättläst och elegant. Han skrev satir och kåserier om tidens frågor och trender. Men det hade sina sidor att vara frispråkig och satirisk i ett samhälle med censur. Det här var ju före tryckfrihetslagen, den kom först 1766. Dalin råkade ibland riktigt illa ut i det minst sagt turbulenta samhälle han verkade i och fick räddas av inflytelserika vänner.

1751 kom det där lilla "von" med i namnet. En ack så viktig detalj bland alla som räknades i kulturliv och de kretsar där han verkade. Han blev hovkansler, sekreterare i Vitterhetsakademien och ledamot i Vetenskapsakademien och dog som en mycket aktad person. Det finns inte mycket i dagens Vinberg som liknar den by som låg här på familjen Dalin-Böckmans tid. Men vill du gå i spåren efter en av Sveriges riktigt stora kulturpersonligheter så finns det en skylt vid Vinbergs kyrka som kan leda dig till kulturhistoriska pärlor i kyrkbyn.

Faktaunderlag: Olof von Dalinsällskapet

Vill du veta mer? Det finns många infallsvinklar till den kulturhistoriska miljön i Vinberg på Dalinsällskapets hemsida www.vondalin.se

Några gånger om året öppnar sällskapet dörren för allmänheten och guidar runt i omgivningarna i Vinberg. Det går att efter överenskommelse få guidning för sällskap även vid andra tillfällen. Då kan man ta kontakt med Dalinsällskapet på olof@vondalin.se
